

Povodom e-Savjetovanja o **Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi** objavljenog u rujnu, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je sljedeće komentare, prijedloge izmjena i dopune:

„Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom smatra da Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi treba obuhvatiti puno više izmjena i dopuna, te dati širu i kvalitetniju razradu pojedinih pojmova, prava i usluga.

Mišljenja smo da, suprotno navodu iz „Analize izravnih učinaka Nacrta prijedloga Zakona na zaštitu ljudskih prava“, neke odredbe mogu imati nepovoljan utjecaj na poštivanje jednakosti, odnosno jednakih mogućnosti određenih kategorija građana s invaliditetom.

Osobna invalidnina (čl. 3. Nacrta)

Već niz godina ukazujemo da osobna invalidnina treba biti naknada kojoj je svrha izjednačavanje položaja osoba s najtežim invaliditetom u odnosu na osobe bez invaliditeta. Osobna invalidnina odredbom čl. 54. Zakona i jest definirana kao naknada koju ostvaruje osoba s teškim invaliditetom ili drugim teškim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju *u svrhu zadovoljavanja njezinih potreba za uključivanje u svakodnevni život zajednice*. Osobna invalidnina stoga nije naknada koja služi za podmirenje osnovnih životnih potreba. Međutim, Zakon o socijalnoj skrbi predviđa prihodovni, ali i imovinski cenzus za ostvarivanje prava na osobnu invalidninu. Na ovaj način osobna invalidnina gubi svoje značenje naknade koja izjednačava mogućnosti osoba s invaliditetom u odnosu na one bez invaliditeta, pogotovo kada je granica „dozvoljenog bogatstva“ upravo iznos osobne invalidnine, odnosno 1.250,00 kn.

Ovim Nacrtom napravljen je pozitivni pomak, obzirom da se čl.3. predviđa da u prihode koji se ne računavaju kod utvrđivanja uvjeta za priznavanje prava na osobnu invalidninu bude uvrštena plaća. Međutim, čak i ovakav prijedlog ima više nedostataka:

- prvo, odredba čl.3. Nacrta kako je predložena, direktno će utjecati na neravnopravnost osoba s invaliditetom ovisno o vrsti prihoda kojeg ostvaruju, obzirom da istovremeno ostaje na snazi dio odredbe kojim se u te prihode ne računa iznos mirovine do iznosa najniže odnosno minimalne mirovine ostvarene za 40 godina mirovinskog staža (iznos od oko 2400,00 kn);
- isto tako, upitne su neke druge vrste novčanih primitaka koje može ostvarivati osoba s invaliditetom, npr. autorski honorar, koji prema prijedlogu Nacrta, ne bi bili izuzeti iz cenzusa za ostvarivanje osobne invalidnine;

Stoga predlažemo vezano uz odredbe kojima je regulirano pravo na osobnu invalidninu ukinuti dohodovni cenzus, te da članak 3. glasi:

„ U članku 55.st.1. riječi „koja nema vlastiti prihod“ brišu se.

Stavak 2. i 3. brišu se.“

Nadalje, potrebno je izmijeniti članak 54. st.1. Zakona o socijalnoj skrbi, na način da se terminološki i suštinski uskladi s Uredbom o metodologijama vještačenja, obzirom da navedena Metodologija **teži i teški invaliditet definira u okvirima III i IV stupnja oštećenja funkcionalnih sposobnosti.**

Nadalje, obzirom na samu narav osobne invalidnine, čija svrha nije zadovoljavanje primarne životne potrebe, smatramo da ista ne bi trebala biti ukinuta osobama koje se nalaze u nekom obliku smještaja ili organiziranog stanovanja. Naime, osobi s teškim invaliditetom koja je

smještena u instituciju/udomiteljsku obitelj/organizirano stanovanje nije smještajem osigurana potreba za uključivanjem u život zajednice. Naprotiv, smještene osobe uglavnom nemaju apsolutno nikakve prihode, jer troškove smještaja/organiziranog stanovanja moraju podmirivati svim svojim prihodima i imovinom, te tijekom smještaja ostvaruju jedino 100,00 kn džeparca. Smatramo stoga da im je na raspolaganju potrebno ostaviti osobnu invalidninu (ukoliko postoje zakonski uvjeti težine invaliditeta), kojim bi zadovoljili upravo ove potrebe za uključivanjem u život zajednice.

U tom smislu predlažemo brisanje odredbe članka 54. stavka 2. al.5. Zakona.

Predlažemo nadalje da se osobna invalidnina prizna slijepim, gluhim i gluhoslijepim osobama, s obzirom na njihovu potrebu za podrškom za uključivanje u život zajednice.

Doplatak za pomoć i njegu

Članak 61 st. 1 i 2 potrebno je brisati.

Obrazloženje:

Ne nalazimo valjano opravdanje da se djetetu, čiji roditelj koristi roditeljski dopust ili mirovanje radnog odnosa do treće godine života tog djeteta uskrati pravo na doplatu za pomoć i njegu unatoč utvrđenoj potrebi temeljem zdravstvenog stanja ili djetetu za koje roditelj koristi pravo na rad s polovicom punog radnog vremena. Jednako ne nalazimo opravdanje da se djetetu s težim smetnjama prizna pravo na smanjeni iznos doplatka za pomoć i njegu ako roditelj ostvaruje pravo na rad s polovicom punog radnog vremena radi pojačane njege djeteta s težim smetnjama u razvoju po posebnim propisima.

Status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja (čl. 5. Nacrta)

Potrebno je na drugačiji način definirati pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja, prvenstveno zbog činjenice da važeće odredbe na više načina proizvode nejednakosti i diskriminaciju osoba s invaliditetom obzirom na vrstu invaliditeta, obiteljski status ili dob:

- potrebno je izmijeniti članak 63. st.1. Zakona o socijalnoj skrbi, na način da se terminološki i suštinski uskladi s Uredbom o metodologijama vještačenja, obzirom da navedena Metodologija **teži i teški invaliditet definira u okvirima III i IV stupnja oštećenja funkcionalnih sposobnosti.**
- korištenje statusa njegovatelja potrebno je odobriti za dijete/odraslu osobu s invaliditetom koje ima teški invaliditet zbog kojeg je u potpunosti ovisno o pomoći, njezi i brizi druge osobe, neovisno o kojoj vrsti oštećenja se radi;
- pravo na status roditelja njegovatelja potrebno je odobriti neovisno o korištenju usluge poludnevnog boravka,
- korištenje prava na status njegovatelja za osobe s invaliditetom potrebno je odobriti i drugim članovima obitelji, srodniku ili konačno bilo kojoj drugoj osobi koja ispunjava propisane uvjete, a po izboru same osobe s invaliditetom odnosno njezinog zakonskog zastupnika („status pomoćnika u obitelji“),
- potrebno je urediti odredbe o prestanku prava na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja.

1. Uvjetovanje više vrsta teških oštećenja diskriminira veliki broj osoba s najtežim invaliditetom u odnosu na nepokretne osobe. Kao primjer npr. osoba s teškom mentalnom retardacijom može biti pokretna, ali nema sposobnost samostalnog korištenja funkcije kretanja, niti može bez potpune pomoći druge osobe izvršavati najjednostavnije radnje (npr. održavanje osobne

higijene nakon toaleta, uzimanje hrane). Isto je kod npr. gluhoslijepe osobe koja *unatoč očuvanosti organa za kretanje* ne može bez pomoći druge osobe kretati se izvan stana, komunicirati, usvajati i primati informacije, a unutar stana ne može obavljati najjednostavnije radnje i poslove.

Ovo su samo najjednostavniji primjeri kod kojih se radi o složenim oštećenjima, a da te osobe, prema sadašnjoj formulaciji, ne bi mogle ostvariti pravo na njegovatelja jer nemaju više vrsta težih oštećenja..

2. Sporne su odredbe Zakona koje onemogućavaju priznavanje prava na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja zbog korištenja usluge poludnevnog boravka. Ograničavanje korištenja poludnevnog boravka svu djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom izolira i segregira, odnosno udaljuje od koliko-toliko aktivnog života koji im je jedino dostupan sudjelovanjem u njima primjerenim programima. Takvo ograničenje diskriminira u najvećoj mjeri djecu, koja ukoliko im je osigurana skrb od strane roditelja ili njegovatelja ne mogu istodobno biti uključena u školske i rehabilitacijske programe u trajanju dužem od 4 sata.

Stoga predlažemo u članku 65.st.1. brisati riječ „poludnevnog“.

U stavcima 3. i 4. članka 65. umjesto riječi „četiri“ staviti riječ „šest“ -.

Predloženom izmjenom omogućilo bi se daljnje korištenje prava na njegu od strane roditelja i za vrijeme dok ostvaruju određene usluge u poludnevnom trajanju – do 6 sati dnevno.

Naputak koji se sada primjenjuje u obrazovnim ustanovama dovodi do razlikovanja između korisnika različitih programa, a stvara pravnu nesigurnost obzirom da je u suprotnosti sa značenjem zakonske odredbe. Stoga je jedini prihvatljiv način za uređenje spornog pitanja izmjena zakonske odredbe, kako je gore predloženo.

3. Odredba čl.5.Nacrta, iako predstavlja pomak u zaštiti prava osoba s najtežim invaliditetom i proširuje krug osoba koje mogu pružati njegu osobama s invaliditetom, istovremeno stavlja u nepovoljniji položaj osobe koje nemaju bračnog ili izvanbračnog druga, ali bi im potrebnu njegu pružali npr. brat ili sestra ili drugi srodnik.

Stoga je potrebno zakonskom odredbom omogućiti drugim članovima obitelji pa i bilo kojoj drugoj osobi s kojom osoba s invaliditetom živi da koristi pravo na status njegovatelja, kako bi sve osobe bile u jednakopravnom položaju neovisno o svojem obiteljskom statusu.

Članak 5. treba glasiti:

Iza članka 64. dodaje se novi članak koji glasi:

Pravo na status njegovatelja priznaje se jednom od članova obitelji ili drugoj osobi s kojom osoba s invaliditetom iz čl. 63.st.1. živi.

Smatramo da bi Republika Hrvatska osiguravanjem statusa njegovatelja za odrasle osobe s invaliditetom na predloženi način na najjednostavniji i najkvalitetniji način omogućila ostvarivanje i oživotvorenje čl. 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, jer bi se na taj način omogućilo da osoba njegu, brigu i skrb ostvaruje u vlastitoj obitelji i vlastitom domu, umjesto da sve te usluge ostvaruje u nekoj ustanovi ili udomiteljskoj obitelji. Pravo na pomoćnika u obitelji omogućilo bi racionalno, ciljano i efikasno trošenje državnih sredstava. Ne moramo posebno dokazivati da bi takav oblik skrbi za svaku osobu ovisnu u potpunosti o njezi i brizi druge osobe, bio puno humaniji i predstavljao daleko veću kvalitetu življenja.

Naglašavamo prijedlog da se status njegovatelja odobri i DRUGOJ OSOBI (ne treba biti iz kruga članova obitelji), upravo zbog opasnosti da osobe koje nemaju članove obitelji koji su u mogućnosti pružati mu podršku, bude prisiljen na institucionalno zbrinjavanje.

Kao dodatni argument za izmjenu Zakona u ovom smislu ukazujemo na postojanje već dvije presude Upravnog suda, kojim su poništena rješenja Ministarstva socijalne politike i mladih, a

kojima je onemogućeno ostvarivanje prava na status njegovatelja ženi za muža *ali i sestri za brata*, s obrazloženjem da se „egzistencionalna ograničenja prava ne mogu ustanovljavati gramatičkim tumačenjem norme“. S obzirom na to da je pravno shvaćanje suda obvezujuće, kako bi se u svim sličnim slučajevima izbjeglo upravno sudovanje, potrebno je u ovom smislu izmijeniti Zakon o socijalnoj skrbi.

4. Konačno, potrebno je kvalitetnije regulirati uvjete prekida prava na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja.

Naime, pravobraniteljica u proteklim godinama zaprimala upite vezano uz prestanak prava na status roditelja njegovatelja, u situacijama koje nisu definirane čl.70. Zakona o socijalnoj skrbi, pa tako je nereguliran prestanak prava na status roditelju čije dijete se zaposlilo, čije dijete studira u drugom gradu, čije je dijete zasnovalo bračnu zajednicu. Zbog nejasnoće norme, postoji opasnost od nejednakog tumačenja odredbi od strane centara za socijalnu skrb i time donošenja različitih odluka u činjenično istim slučajevima, što dovodi do pravne nesigurnosti za veliki broj građana korisnika ovog prava.

Isto tako, držimo spornim činjenicu da se u niti u jednom članku glave 9. Zakona (Status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja) ne uzima u obzir volja same osobe s invaliditetom (ili njezinog zakonskog zastupnika) u pogledu ostvarivanja prava na status njegovatelja, izbora osobe njegovatelja odnosno prestanka prava. Članak 70. u al. 1 predviđa prestanak prava na zahtjev roditelja njegovatelja ili njegovatelja, ali ne i na zahtjev djeteta odnosno osobe s invaliditetom.

Smatramo da prestanak prava reguliran čl.66. Zakona također treba jasnije definirati u dijelu koji se odnosi na zadržavanje prava na status osobama nakon 65.godina života.

Isto tako, potrebno je jasnije definirati je li za ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja ili statusa njegovatelja nužna zajednica života (da osobe „zajedno žive“).

Zajamčena minimalna naknada i članovi kućanstva

Potrebno je izmijeniti kriterije za priznavanje prava na zajamčenu minimalnu naknadu, vezano uz definiciju kućanstva.

Naime, Ured pravobraniteljice zaprimio je više pritužbi koje su se odnosile na nemogućnost ostvarivanja zajamčene minimalne naknade zbog činjenice života u kućanstvu s osobama koje ostvaruju prihod koji se smatra zajedničkim, odnosno dijeli se na sve članove kućanstva, iako između njih ne postoji obveza uzdržavanja. Tako nam se obratila stranka koji je brat koji se brine o sestri, odrasloj osobi s teškim duševnim smetnjama, koja ne ostvaruje nikakav prihod i živi u kućanstvu s bratom koji radi i ostvaruje prihod. Sestra ne može ostvariti zajamčenu minimalnu naknadu za podmirenje vlastitih potreba, već se brat stavlja u poziciju da od svojih prihoda mora još i uzdržavati sestru (osim što ista živi u njegovoj kući i za nju se u svakom drugom smislu brine). Podsjećamo da između brata i sestre ne postoji obveza uzdržavanja i da u većini ovakvih slučajeva odrasla osoba s invaliditetom živi u ustanovi, na teret sredstava socijalne skrbi koji su neusporedivo veći od iznosa zajamčene minimalne naknade koju bi ova osoba barem trebala ostvariti. Predlažemo da se kod priznavanja prava na zajamčenu minimalnu naknadu kućanstvom mogu smatrati samo one osobe između kojih postoji zakonska obveza uzdržavanja. Ako zajedno žive osobe između kojih ne postoji obaveza uzdržavanja, tada njihovo zajedničko stanovanje ne podrazumijeva i zajedničko trošenje sredstava nekoga od njih i ne mogu se smatrati zajedničkim kućanstvom u smislu Zakona o socijalnoj skrbi. U Republici Hrvatskoj mnogi građani žive u uvjetima siromaštva i stoga nemaju dovoljno sredstava za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba pa tako i onih stambenih te su prisiljeni, zbog nemogućnosti izbora

živjeti u zajedničkim kućanstvima. Osobe vlasnici nekretnina koji su drugim srođnicima omogućili stanovanje sada se odredbama Zakona o socijalnoj skrbi faktično obvezuju i na njihovo uzdržavanje, a da to istovremeno nije i njihova zakonska obveza.

Potpore u obrazovanju – prijevoz učenika s teškoćama u razvoju

Predlažemo da se članak 53. važećeg Zakona o socijalnoj skrbi pojednostavi i izmijeni na način da se u potpunosti uskladi sa odredbom Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi vezano za osiguranje prijevoza učenicima s teškoćama u razvoju.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi definira pravo učenika s teškoćama u razvoju i pratitelja na prijevoz bez obzira na udaljenost. Prijevoz se osigurava na način da osnivač škole osigura odgovarajući prijevoz za učenika i eventualnu pratnju, ili da se nadoknađuju troškovi prijevoza ako se radi o individualnom prijevozu roditelja.

Analogno tome, sustav socijalne skrbi treba osigurati svakom učeniku s teškoćama u razvoju, neovisno o programu obrazovanja i udaljenosti, pravo na troškove prijevoza, ukoliko prijevoz ne ostvaruje po drugoj osnovi. Učenici s teškoćama u razvoju koji se školuju u ustanovama odgoja i obrazovanja ostvaruju pravo na prijevoz kako je to regulirano Zakonom o odgoju i obrazovanju. Ostali, koji se obrazuju u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja, također trebaju, neovisno o programu u kojem se obrazuju, ostvariti na jednaki način ovo pravo. Pri tome treba razumjeti da u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja postoji i obrazovanje po REDOVNOM programu, a neprihvatljivo je i svakako ne vidimo razloga da se nadoknada troškova prijevoza vezuje uz vrstu programa (redovni/posebni), nego samo uz činjenicu invaliditeta i obrazovanja. Sudjelovanje države u troškovima prijevoza učenika s teškoćama u razvoju koji pohađaju srednjoškolsko obrazovanje jedna je od potpora njihovom obrazovanju. Isto tako, nužno je osigurati jednaki položaj učenika s teškoćama u razvoju koji se školuju u ustanovama socijalne skrbi, sa onima koji se školuju u ustanovama obrazovanja. Stoga je i neprihvatljivo da se roditeljima nadoknađuju troškovi prijevoza u visini karte javnoga gradskog prijevoza, a ne kao što je to u sustavu obrazovanja, prema prijeđenom kilometru umnoženo iznosom cijene goriva. Odredba članka 53. direktno stavlja u nepovoljniji položaj djecu s teškoćama u razvoju koja se školuju u ustanovama u sustavu socijalne skrbi.“